

Pohjois-KARJALA
Maakuntaliitto

Pohjois-Karjalan tilanne- ja kehityskuva

Pohjois-Karjalan tilanne- ja kehityskuva 11.12.2024

Väestönkehitys

Pohjois-Karjalan asukasluku oli lokakuun 2024 lopulla 162 202, mikä oli 119 henkeä eli 0,1 % vähemmän kuin vuoden alussa. Pohjois-Karjala on ollut kasvaneen maahanmuuton ansiosta muuttovoittomaakunta kuluvan vuosikymmenen jokaisena vuotena, mutta luonnollinen väestönluku on heikentynyt mikä vetää myös väestön kokonaismuutoksen negatiiviseksi. Aluekehityksen edellytysten kannalta jopa väestön kokonaismäärän muutosta oleellisempaa on ikärakenteen muutos. Eläköityvien määrä uhkaa muodostua talouden elpymisen pullonaulaksi ja pidemmällä aikavälillä kasvun esteeksi. Ratkaisuja tarvitaan sekä koulutussektorilta että uudelta maakunnalliselta työllisyysalueelta. Sote-palvelujen järjestämisessä ja vähenevä väestön kunnissa tilanne edellyttää älykkään sopeutumisen keinovalikoiman hyödyntämistä.

Monet väestökehityksen keskeiset trendit kulkevat vastakkaisiin suuntiin. Vuonna 2023 kuntien välinen eli maan sisäinen nettomuutto oli Pohjois-Karjalan osalta selvästi tappiollista (-764 henkeä), mutta ennätysellisen suuri maahanmuuttovoitto (+1 743) nosti myös kokonaismuuttovoiton ennätystasolle (+979). Väkilukuun suhteutettu nettomaahanmuutto oli vilkkaampaa kuin koko maan tasolla.

Vuonna 2023 kuntasioituspaikan saaneet ukrainalaiset selittivät Pohjois-Karjalan maahanmuutosta kolmanneksen, toiseksi suurin ryhmä olivat Venäjältä tulleet. Huomattavan suuri osa muuttajista on tullut Aasian maista, mm. Myanmarista, Pakistanista ja Sri Lankasta. Kaikkiaan muuttajia tuli 87 eri maasta. Maahanmuuton myötä vieraskielisen väestön osuus on kasvanut vuosituhanne vaihteesta yhdestä prosentista 5,7 prosenttiin vuonna 2023 siitäkin huolimatta, että osa maahanmuuttovoitosta valuu maan sisäisen muuttoliikkeen myötä Etelä-Suomeen. Kaikki maakunnan kunnat saivat vuonna 2023 muuttovoittoa kansainvälistä muuttoliikkeestä ja seitsemässä kunnassa maahanmuutto riitti nostamaan myös kokonaismuuttoliikkeen positiiviseksi. Tästä huolimatta väkiluvun kokonaismuutos oli positiivinen vain Joensuussa (+549) ja niukasti Liperissä (+7).

Syntyvyyden ja kuolleisuuden summaavan luonnollisen väestönlukon osalta kehitys on ollut haasteellista. Vuonna 2023 Pohjois-Karjalassa syntyi vain 1 002 lasta ja kun kuolleita oli yli kaksi kertaa enemmän, luonnollinen väestönluku oli 1 219 henkeä negatiivinen. Vuosikymmenessä luonnollisessa väestönlukossa on tapahtunut paljon: vielä vuonna 2013 syntyneitä oli 1 577, kuolleita 1 949 ja luonnollinen väestönluku -372.

Väestökehityksessä on huomattavia eroja kuntien välillä. Tämä heijastuu kaupunki- ja maaseutualueiden väestökehityksen trendeihin. Vaikka 47,4 % pohjoiskarjalaisista asuu edelleen maaseutualueilla, kaupunkialueilla asuvan väestön osuus on kasvanut vuoden 2000 jälkeen Pohjois-Karjalassa kaikista maakunnista nopeimmin, 13 prosenttiyksikköä. Naisten osuus väestöstä on kaupunkialueilla 51,6 % ja maaseutualueilla 48,8 %. Koko maakunnan tasolla naisten osuus (50,2 %) on hieman pienempi kuin valtakunnallisesti (50,5 %).

Vuoden 2024 tammi-lokakuun väestökehitysluvut ovat lähellä vuoden 2023 lukuja. Muuttovoitto tulee vuoden lopussa olemaan lähellä vuoden 2023 tasoa, ehkä hieman pienempi. Luonnollisen väestönlukon osalta aiemmat trendit ovat saaneet jatko, syntyvyyden laskun myötä tilanne on edelleen hieman heikentynyt.

Nykyiset kehitystrendit näkyvät myös Tilastokeskuksen lokakuussa julkistamassa väestöennusteessa. Edelliseen ennusteesseen verrattuna näkymät ovat kuitenkin nyt positiivisemmat: vaikka väkiluku laskee, esimerkiksi vuodelle 2040 uusi ennustaa Pohjois-Karjalan väkiluvuksi 154 867 henkeä eli 7 539 henkeä enemmän kuin edellinen, vuoden 2021 ennuste. Ero näkyy myös lyhyellä aikavälillä: vuodelle 2025 uusi ennuste lupaa 2 308 henkeä aiempaa ennustetta enemmän. Ennuste parantaa selvästi työikäisten määrän kehitysnäkymiä, ja tarkoitaisi toteutuessaan sitä, ettei työikäisten kokonaismäärästää sinällään olisi tulossa aivan sellaista kehityksen pullonaulaa kuin mitä aiemmin on arvioitu. Esimerkiksi työikäisten (15-64-vuotiaat) määrä pienensi lähivuosina, mutta säilyttäisi sitten tasonsa aina ennustejakson loppuun vuoteen 2045 asti. Edellytyksenä on, että ennusteen lupaama maahanmuuttovoitto toteutuu ja koulutusjärjestelmä toimii osaajatarpeisiin vastaten.

Maahanmuuton säilyminen ennusteen tasolla kompensoisi eläkkeelle siirtyvien suurta määrää, mutta vanhusväestön osalta tilanne säilyy haastavana. Eniten hoivapalveluja tarvitsevien yli 85-vuotiaiden määrä kasvaisi 2030-luvun alusta alkaen ja olisi vuonna 2045 yli kaksinkertainen nykyiseen verrattuna. Tämä on haaste niin palvelujen järjestämisen, sote-alojen osaavan työvoiman riittävyyden kuin palvelujen rahoituksenkin kannalta. Vuonna 2023 väestöllinen huoltosuhde oli 71,9 eli tasan 10 prosenttiyksikköä heikompi kuin koko maan tasolla. Ennusteen toteutuessa väestöllinen huoltosuhde ei enää oleellisesti heikkenisi. Taloudellisen kestävyyden ja palvelujärjestelmän ylläpitämisen kannalta olisi kuitenkin hyvä, että taloudellinen huoltosuhde – työllisten määän suhteessa ei-työllisiin – parantuisi eli maahanmuuton pitää näkyä myös työllisyyskehityksessä. Nyt Pohjois-Karjalan taloudellinen huoltosuhde on maan heikoin.

Maakunnan seutujen ja kuntien välillä kehityksessä on selviä eroja kaikissa väestötilastoissa, niin myös väestöennusteessa. Esimerkiksi työikäisten määrä olisi vuonna 2045 Joensuun seutukunnassa nykyistä suurempi, mutta Keski-Karjalassa se jäisi 25 % nykytasoa pienemmäksi ja Pielisen Karjalassa 20 % nykyistä pienemmäksi. Erot korostuvat kuntatasolla. Pitkän aikavälin ennusteessa Joensuu kasvaisi jo muutaman vuoden sisällä Suomen 10. suurimmaksi kaupungiksi, mutta Rääkkylä menettäisi vuoteen 2045 mennessä kolmanneksen asukkaistaan, Juuka neljänneksen. Maakunnan rajakunnista vain Joensuu on kasvu-uralla, neljässä muussa rajakunnassa väki vähensi lähes neljänneksellä. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että raja-alueiden asuttuna pitäminen on paras tae koko Suomen turvallisuudesta. Varsinkin pienissä ja syrjäisissä rajakunnissa vaarana on, että pitkään jatkunut sinnittely johtaa luovuttamisen ilmapiiriin.

Väestökehityksen haasteellisimmat vuodet ajoittuvat 2030-luvulle, sen jälkeen mm. väestöllinen huoltosuhde alkaisi kohentua. Lähimmän vuoden aikana väestökehitys jatkunee jotakuinkin kuluvan vuoden kaltaisena, muuttovoitto voi hieman pienentyä. Viiden vuoden päässä siintäviin haasteisiin mm. terveydenhuoltopalvelujen kasvavassa tarpeessa on vastattava lähiaikojen toimenpiteillä.

Kestävä elinvoima ja investointit

Pohjois-Karjalassa niin yksityisen kuin julkisenkin sektorin elinvoimaisuutta leimaa entistäkin vahvemmin epävarmuus ja pitkittynyt sinnittely haasteellisissa oloissa. Toisaalta tämän hetken haasteista huolimatta tulevaisuudenusko on saanut syksyllä vahvistusta mm. Itäisen Suomen ohjelman valmistelun ja budjettiriihen päätösten myötä.

Koko maata vahvemmin kasvaneet liikevaihto- ja BKT-luvut kertovat, että Pohjois-Karjalan talous toipui koronapandemiasta hyvä tahtia vuonna 2021. Heti seuraavana vuonna tilanne kuitenkin heikkeni merkittävästi. Helmikuussa 2022 käynnistynyt Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan näkyi rajamaakunnan kehityksessä, ja vuosina 2023-2024 talouden haasteet ovat jatkuneet. Vuoden 2023 arvonlisäyksen kehitys kertoo maakuntien talouskehityksen kahtiajakautumisesta. Pohjois-Karjala kuului niihin maakuntiin, joissa arvonlisäys laski. Elpymisen viivästyminen näkyy monissa kehityskuluissa. Vaikka yritykset ovat halunneet pitää kiinni osaavasta työvoimasta ja vältteleet irtisanomisia, lomautukset ovat tilanteen pitkittyessä yhä useammin muuttuneet irtisanomisiksi. Epävarmuus, kustannustason nousu ja korkeat korot ovat näkyneet investointien vähyytenä. Toisaalta osalla yrityksiä menee edelleen hyvin, isoilta konkursseilta ja takaiskuilta on vältytty ja puhtaan siirtymän hankkeita on vireillä runsaslukuinen joukko. Hallituksen lupaukset itäisen Suomen kehityshaasteisiin vastaamisesta ovat lisänneet toiveikkuutta. Erityisen tärkeä on lupaus energia- ja muiden puhtaan siirtymän investointien pullonkaulana olevan sähköverkon vahvistamisesta Fingridiä pääomittamalla.

Pohjois-Karjalan yrityssektorin liikevaihto kasvoi Tilastokeskuksen suhdannetietojen mukaan vuonna 2021 ripeää tahtia, 12,2 %. Tahti oli myös parempi kuin valtakunnallisesti (+10,6 %). Seuraavana vuonna liikevaihdon kehitys jäi kuitenkin Pohjois-Karjassa (+5,4 %) vain kolmanneksen valtakunnallisesta (+15,6 %). Vuonna 2023 liikevaihto laski niin Pohjois-Karjalassa (-2,8 %) kuin koko maassakin (-3,7 %). Vuoden 2024 tammi-kesäkuussa maakunnan yrityssektorin liikevaihto laski 1,8 %, tällä kerta kuitenkin vain puolet siitä, mitä koko maan tasolla (-3,6 %).

Teollisuuden vientiliikevaihto kasvoi vuonna 2021 Pohjois-Karjalassa 24,9 % eli lähes kaksinkertaista tahtia koko maahan verrattuna (+14,1 %). Vuonna 2022 vienti kuitenkin käännytti Pohjois-Karjalassa laskuun (-1,2 %) samalla

kun koko maan vienti vahvistui (+25,8 %). Ero kuvaa sitä, että Venäjän osuus Pohjois-Karjalan viennistä oli ELY-keskuksen vientikyselytietojen mukaan ollut noin 10 % eli kaksinkertainen verrattuna koko maahan. Vuonna 2023 vienti laski sekä Pohjois-Karjalassa (-9,6 %) että koko maassa (-11,4 %).

Myös vuoden 2024 talouskehitystä leimaa pitkittynyt sinnittely. Haasteet näkyvät esimerkiksi maan korkeimpana pysisneessä työttömyydessä. Lokakuussa työttömien osuus työvoimasta oli 13,1 % eli 2,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko maassa ja 0,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin. Tilastokeskuksen kokeellisen työllisyystilaston mukaan Pohjois-Karjalan työlistien määrä oli elokuussa 1,5 % pienempi kuin vuotta aiemmin. Työllisyys laski erityisesti rakentamisessa ja teollisuudessa.

Huomattavia kehityseroja on ollut myös teollisuuden toimialojen välillä. Pidemmällä aikavälillä sekä metsäteollisuuden että teknologiateollisuuden aloilta on hävinnyt työpaikkoja, mutta 2020-luvun alussa työlistien määrä on toisaalta näillä aloilla kasvanut. Puun tuonnin loppuminen Venäjältä on lisännyt kotimaisen puun ja alueen omien metsävarojen kysyntää. Vuonna 2022 metsätalouden liikevaihto kasvoi 18,7 % ja vuonna 2023 edelleen 8,3 %. Geopoliittisen tilanteen muutos on nostanut huoltovarmuuden merkitystä ja vauhdittanut vihreää siirtymää.

Maakunnassa on vireillä merkittäviä investointeja esim. vedyntuotantoon (P2X Solutions) ja sahateollisuuteen (BinderHoltz). Korkotaso ja yleinen markkinoiden epävarmuus ovat kuitenkin jarruttaneet tai siirtäneet joidenkin investointisuunnitelmiin toteutumista. Suomen NATO-jäsenyyss ja tiivistynyt yhteistyö Yhdysvaltojen sekä Euroopan kanssa on vaikuttanut positiivisesti kaksoiskäyttöteknologioita ja –tuotteita valmistaviin yrityksiin. Trendi näyttää edelleen kehittyvän samaan suuntaan ja yrityksille voi avautua hyvinkin merkittäviä kasvun mahdollisuuksia. Itä-Suomessa on käynnistetty yhteistyötä digitaalisen kokonaisturvallisuuden teemasta ja ICT-yritysten kiinnostus aihepiiriin vaikuttaa lupaavalta.

Joensuu on osa valtakunnallista kestävän kaupunkikehittämisen Innokaupungit-verkostoa. Verkostoon kuuluvat kaupungit ovat solmineet valtion kanssa tutkimus-, kehitys- ja innovatiotoiminnan kehittämisen aiesopimuksen vuosille 2021–2027. Kukin innokaupunki kohdentaa TKI-rahoitusta omiin vahvuksiinsa perustuviin strategisiin painopistealoihin. Joensuussa painopistealat ovat metsäbiotalous ja fotoniikka. Forest Joensuu on alueen metsäbiotalouden tutkimus-, koulutus-, kehitys- ja innovatiotoimijoiden yhteenliittymä, jonka toiminta yhdistää Joensuun ja lähialueen metsäbiotalouden huippuyritykset, tutkijat, kouluttajat ja liiketoiminnan kehittäjät. Ryhmä sai merkittävän tunnustuksen marraskuussa 2024, kun Tasavallan presidentti Alexander Stubb myönsi vuoden 2024 kansainvälistymispalkinnon yhteiskategoriassa Forest Joensuu -verkostolle.

Talouden haasteista taas kertoo se, että lopettaneiden yritysten määrä on noussut: vuonna 2019 lopetuksia oli 548 ja vuonna 2023 niitä oli 715. Konkurssien määrä on niin ikään kasvussa. Vuonna 2024 konkursseja on ollut jo tammi-lokakuussa 88 eli enemmän kuin vuonna 2023 yhteensä (83).

Pohjois-Karjalan osuus koko maan T&K-menoista oli vuonna 2023 1,49 %, hieman pienempi kuin edellisenä vuonna (1,61 %). Osuus on pitkälti korkeakoulusektorin varassa – noin 60 % maakunnan T&K-menoista syntyy korkeakoulusektorilla. Myös valtion tutkimuslaitoksilla (erit. LUKE ja GTK) on tärkeä rooli T&K-toiminnassa. GTK Mintec Outokummussa on kehittynyt vahvaksi mineraaliprosessoinnin ja kiertotalouden tutkimusalustaksi. Vuosina 2025-2028 toteutuvan koetehdasinvestoinnin arvo on 55 Me. GTK Mintec Outokumpu edustaa alansa ehdotonta kärkiosaamista Euroopassa ja jopa koko maailmassa.

Kuntaliiton kokoaman kuntien talousbarometrin tulokset kertovat, että kuntien talousnäkymien ennakoitaa heikkenevän jyrkästi. Pohjois-Karjalassa tilanne on erityisen haastava, koska ennakoitu kehitys tulevan vuoden aikana on kaikkein heikoin yhdessä Kanta-Hämeen kanssa. Heikentyvä talous lisää huomattavien sopeutustoimien tarvetta kunnissa ja haastaa elinvoimaisuuden kehittämisen.

Syyskuussa julkistetussa Pk-yritysbarometriassa maakunnan yritysten yleiset suhdannenäkymät olivat edelleen negatiiviset (saldo luku: -13) ja heikommat kuin koko maan tasolla (saldo luku: 0). Myös arviot työllisyyden, liikevaihdon ja kannattavuuden sekä investointien arvon ja innovatioiden tulevasta kehityksestä olivat keskimääräistä negatiivisemmat. Viime kevääseen nähdyn odotukset ovat kuitenkin kannattavuutta lukuun

ottamatta parantuneet. Odotusten kohentumista selittävät mm. hidastuva inflaatio ja laskevat korot. Pidemmällä aikavälillä Pohjois-Karjalalla on valtavat mahdollisuudet energiamurroksessa, korkean osaamisen hyödyntämisessä ja paremmassa saavutettavuudessa. Kasvumahdollisuksien toteutuminen edellyttää pitkänteisyyttä, poliittista tahtotilaa ja riittäviä resursseja kehittämistyöhön.

Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt

Pohjoiskarjalaisten elintavat ovat keskimäärin muuta maata huonommat. Myös lasten ja nuorten elintavoissa on tapahtunut muutosta huonompaan. Sairastavuus (syöpä, sepelvaltimotauti, aivoverisuonisairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyden ongelmat, tapaturmat ja dementia) on muuta maata yleisempää. Maakunnassa on myös eniten 2 -typpin diabetesta sairastavia. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden tai tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairauskien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus on korkeampi kuin koko maassa. Niiden 20–64-vuotiaiden osuus, jotka uskovat, etteivät jaksa työskennellä vanhuusikään on maakunnista kolmanneksi korkein. Täysin tai osittain työkyvyttömäksi kokevien osuus on maan toiseksi korkein.

Yksilön toimintakykyä ja elämänlaatua heikentävä ylipaino ja lihavuus on yleistynyt. Pohjoiskarjalaisista aikuisista noin joka viides on lihava. Lihavuuden yleisyys 13–16-vuotiailla nuorilla on myös kasvanut muuta maata nopeammin. Yli puolet pohjoiskarjalaisista ei liiku terveysliikuntasuositusten mukaisesti. Peruskoulun 5.- ja 8.-luokan oppilaista 41 %:lla fyysisen toimintakyky on terveytä ja hyvinpointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla.

Yhden hengen asuntokuntien määrä on jatkanut kasvuaan. Ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuus kaikista lapsiasuntokunnista on koko maata korkeampi. Vieraskielisten osuus maakunnan väestöstä on maahanmuuton seurauksena jo 5,7 %, kun se esimerkiksi vuonna 2012 oli 2,8 %. Ulkomaalaista syntyperää olevien lasten ja nuorten (0–29 v) osuus vastaan ikäryhmän lapsista ja nuorista on 6,1 %. Ulkomaan kansalaisista suurimman ryhmän muodostavat venäläiset. Ulkomaalaistaustaisen poismuuttoalttius on 2,6 kertaa suurempi kuin suomalaistaustaisen vuoden 2021 tietojen perusteella ja joka kymmenes maan sisäisen muuttoliikkeen myötä Pohjois-Karjalasta poismuuttava oli ulkomaalaistaustainen. Taloudellinen huoltosuhde oli vuonna 2021 koko maan heikoin. Asuntokuntien käytettävässä olevien rahatulojen keskiarvo oli vuonna 2021 36 616 €. Asuntokunnassa, missä oli vain ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia, keskiarvo oli 23 116 €.

Pohjois-Karjala on matalan osallisuuden aluetta. Asukkaiden osallisuutta tukevien rekisteröityjen yhdistysten määrä on vähentynyt entisestään. Yksinäiseksi itsensä tuntevien osuus yli 20 vuotta täytyneistä oli 13,7 %. Lasten ja nuorten yksinäisyyden kokemus on yhä korkeammalla tasolla kuin ennen pandemiaa. Myös ahdistuneisuus on lisääntynyt 8. ja 9. luokan oppilailla. Pohjoiskarjalaisista hieman alle puolet kokee elämänlaatunsa hyväksi. Syrjäytymisriskissä olevia 18–24-vuotiaita on 15,2 % ikäluokastaan.

Turvattomaksi päivittäisen elämänsä kokee 20 vuotta täytyneistä 4,2 %. Osuus on kohonnut enemmän kuin valtakunnallisesti. Alakoululaisilla turvattomuuden tunne on myös kasvanut. Vanhempien tai muun huolta pitävän aikuisen fyysisistä väkivaltaa koki 4. ja 5. luo-kan oppilaista 14,1 % ja henkilistä väkivaltaa 24,8 %. 8. ja 9. luokan oppilaista 10,5 % koki fyysisistä ja 26,3 % henkilistä väkivaltaa. Poliisille ilmoitettujen rikoslakirikoksiin (pl. liikenne- ja omaisuusrikokset) määrä laski hieman vuonna 2023 edellisvuodesta. Väkivaltarikokissa on puolestaan ollut lievää kasvua. Alaikäisten tekemien omaisuus- ja väkivaltarikosten määrä on myös kasvanut. 65-vuotiaisiin tai sitä vanhempaan kohdistuneet petos-, vakuutus- ja maksuvälinepetokset sekä omaisuusrikokset ovat voimakkaasti yleistyneet. Huumausainerikosten määrä on myös kohonnut. Tapaturmaisiin kaatumisiin ja putoamisiin kuolleisuus on noussut 65 vuotta täytyneillä ja on korkeampaa kuin valtakunnallisesti keskimäärin.

Merkittävimmät haasteet ovat elintapahaasteiden kasautuminen sekä korkea sairastavuus. Lähitulevaisuuden arvioiminen on arvailujen varassa. Lasten ja nuorten elintapojen sekä mielen hyvinvoinnin huononemisen vaikutukset ovat huolestuttavia. Viiden vuoden aikajänteellä väestörakenteen ikääntyminen tulee lisäämään entisestään terveyshaasteita ja hoidontarvetta.

Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Pohjois-Karjala on Suomen ja samalla Manner-Euroopan itäisin maakunta, jota luonnehtivat runsaat vesistöt ja metsävarat, erämaiset alueet ja Kolin kansallismaisema sekä maakunnan vireä yliopistokaupunki Joensuu. Pohjois-Karjalan aluerakenne on monella tavalla selkeä kokonaisuus, jossa maakunta muodostuu kaikkiaan 13 kunnasta, joista viisi on kaupunkeja. Joensuun kaupunki toimii vetovoimaisena ja kasvavana maakuntakeskuksena sekä samalla monipuolisen koulutuksen, osaamisen, kulttuurin, palveluiden ja teollisen toiminnan valtakunnan osakeskuksena. Pohjois-Karjalan aluerakenteessa Joensuun lisäksi on selkeät seutukeskuiset sekä alakeskuksit Joensuun kaupunkiseudulla, Pielisen Karjalassa ja Keski-Karjalassa, joilla on omat vahvuusalansa. Pohjois-Karjalan taajama-aste on noin 74,3 %, kun se koko maassa on 87,1 % (2023). Maakunnan väestötiheys on noin 8,6 asukasta neliökilometriä kohden, joka on merkittävästi pienempi kuin koko Suomessa (noin 18 asukasta). Kuutoskäytävä muodostaa maakunnan liikenteen rungon neljän eri kulkumuodon käytävänä Joensuusta etelään. Yhteydet pohjoiseen ja länteen maanteitse ja rautateitse ovat myös erittäin tärkeitä ja muodostavat kokonaisuutena maakunnan liikenteen ja saavutettavuuden rungon, johon muu alempiasteinen maantieverkko kytkeytyy. Pohjois-Karjalassa kehitettiin systemaattisesti myös yhteyksiä itään Venäjälle, mutta nyt tämä kehitys on loppunut.

Pohjois-Karjala on Hinku-maakunta ja maakunnan 13 kunnasta 11 on myös mukana verkostossa. Hinku-tavoite on vähentää maakunnan ja kuntien päästöjä 80 % vuoteen 2030 mennessä. Tämä tavoite on mukana myös Pohjois-Karjalan Ilmasto- ja energiaohjelmassa, jossa tavoitevuosi on myös 2030. Vuoden 2023 tilastojen ennakkotietojen mukaan Pohjois-Karjalan päästöt ovat vähentyneet 44 %. Vähennystä on tapahtunut kaikissa päästölähteissä. Pohjois-Karjalassa suurimmat päästölähteet ovat perinteisesti olleet tieliikenne, maatalous ja työkoneet. Kaikissa näissä on kuitenkin tapahtunut vähennystä vuosien aikana. Energialla on kaikissa suuri rooli eli vähäpäästöisillä tai päästöttömällä polttoaineratkaisuilla saataisiin paljon edistymistä aikaan. Pohjois-Karjalassa on vuonna 2024 neljä kuntaa, joilla on tehtynä ilmastosuunnitelmat. Lisäksi suunnitelmat ovat tekeillä kuuteen kuntaan. Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi alueellista sopeutumistyötä on viety eteenpäin. Pohjois-Karjalan ilmastonmuutokseen sopeutumisen tiekartan laatiminen on aloitettu maakuntaliiton vetämänä sidosryhmä ja kuntia osallistaen. Ilmastotyön voidaan katsoa edenneen Pohjois-Karjalassa erittäin hyvin aiempaan kehitykseen verrattuna. Tilanne tulee säilymään hyvänä myös seuraavien viiden vuoden aikana.

Pohjois-Karjalan metsissä oli vuonna 2022 puuta 209 milj. m³. Metsien vuotuinen kasvu oli 9,9 milj. m³ ja puuta hakattiin 6,9 milj. m³ kokonaispoistuman ollessa 8,6 milj. m³. Puiston tilavuus ja kasvu ovat lisääntyneet tasaisesti 1960-luvulta lähtien. Ilmaston kannalta Pohjois-Karjalan metsät toimivat yhä hiilinieluna, mutta hakkumäärien kasvattaminen ei ole enää järkevä. Maakuntaan onkin tehty Kansallisen biotalousstrategian alueellinen jalkauttamissuunnitelma. Siinä nostetaan esille toimenpiteitä ja tavoitteita metsätalouden arvonlisän nostamiseksi. Näillä toimilla ja tavoitteilla varmistetaan metsien säilyminen hiilinieluina sekä metsätalouden työpaikat. Tällä on merkitystä myös luonnonvarojen kestävälle käytölle. Tilanne on maakunnallisesti hyvä. Tilanne tulevien viiden vuoden aikana riippuu täysin siitä, saadaanko hakkumäärit pidettyä kestävyyden rajan alapuolella, viekö energiarakentaminen metsäpinta-alaa ja miten hyvin arvonlisän nosto toteutuu.

Kokonaisenergian kulutus vuonna 2022 oli 11 TWh. Uusiutuvan energian osuus on 72 % ja energiaomavaraisuus on 69 %. Uusiutuvasta energiasta vuonna 2022 edelleen puolet tuli bioenergiasta. Maakunnassa on kuitenkin panostettu voimakkaasti aurinkoenergiaan. Sen osuus on edelleen pieni, mutta jo tilastoitavissa. Myös lämpöpumppujen ja biokaasun merkitys on kasvanut. Uusiutuvan energian osalta kehitys on ollut erittäin myönteistä. Hajautetun energiantuotannon kehittäminen ja lisääminen on tarpeen tulevaisuudessa, jotta välttyää energiaköyhyydeltä ja se haittavaikutuksilta. Energianhuoltovarmuus on niin ikään tärkeä tekijä maakunnan säilymiselle elinvoimaisena koko alueella. Uusiutuvan energian tai energiaomavaraisuuden määrä ei tule vähentämään myöskään tulevalla viisivuotiskaudella.

Luonnonvarojen kestävä käyttö sekä luonnon monimuotoisuus ovat vahvasti esillä voimassa olevassa maakuntaohjelmassa (POKAT2025) sekä Ilmasto- ja energia 2030-ohjelmassa. Näitä on edistetty rahoittamalla aihepiirin hankkeita sekä hyödyntämällä tuloksia ja tehostamalla sidosryhmien välistä yhteistyötä. Kansallisen

biotalousstrategian jalkauttamissuunnitelmassa resurssiviisaus ja arvonlisän nostaminen ovat merkittävässä roolissa. Resurssiviisaan liiketoiminnan kehittäminen tukee luonnonvarojen kestävää käyttöä. Maakuntaan on myös perustettu Kiertotalouden yhteistyöverkosto toteuttamaan ja edistämään kiertotalouden periaatteita. Pohjois-Karjalan kiertotalouden tiekartta on päivitetty yhdessä alueen sidosryhmien kanssa ja tiekartan toteutusta tukemaan on perustettu alueellinen kiertotalouden yhteistyöverkosto. Aiempaan verrattuna tilanne on parempi ja kehitys on myönteistä myös viiden vuoden jaksolla.

Luonnon monimuotoisuutta huomioidaan enenevissä määrin eri toiminnoissa. Kuntien ilmastosuunnitelmissa monimuotoisuus ja sen edistäminen ovat mukana toimenpiteissä. Tämän lisäksi Rääkkylä, Tohmajärvi ja Lieksa liittyivät mukaan LUMOAVA-hankkeeseen. Siinä toteutetaan käytännön toimia luonnon monimuotoisuuden hyväksi. Samalla saadaan hyviä esimerkkejä muille kunnille koko maakunnassa. Luonnon monimuotoisuuden tilanne on Valtakunnan metsien inventoinnin tietojen mukaan parempi. Näiltä osin tilanne on parempi myös viiden vuoden päästä. Kuitenkin monet elinympäristöt ovat heikentyneet joko ilmastonmuutoksen tai ihmisen toiminnan tai molempien vuoksi. Luonnon monimuotoisuutta pyritään turvamaan viranomaistoimin suojealueita perustamalla ja maankäytön suunnittelulla. Metso- ja Helmi-ohjelmilla on toteutettu vapaaehtoisuuteen perustuen suojeleja ja elinympäristökunnostuksia. Erityisesti perinnebiotooppien hoitoon sekä lintubesien ja soiden kunnostukseen on panostettu. Maakuntaan suunnitellaan ensimmäistä Helmi-keskittymää nimeltään Juuan vaarat ja veet, jonka keskitettäisiin elinympäristöjen kunnostustoimintaa vuorovaikutuksessa alueellisen yhteistyöryhmän kanssa. Ennallistamistoimien vauhdittamiseen on kohdistunut viime aikoina lisää poliittista tahtotila ja resursseja niin EU:n kuin kansallisellakin tasolla, jotka elinympäristöjen tila tulee hyvin todennäköisesti paranemaan viiden vuoden jaksolla.

Muuttuneen geopoliittisen tilanteen vuoksi Pohjois-Karjalan logistinen asema on muuttunut. Rajaliikenteen loppumisen ja Saimaan kanavan käytön estymisen vuoksi liikennevирrat ovat hakeneet uusia reittejä, rajaliikenne on korvautunut liikenteellä sisämaan ja kotimaisten merisatamien välillä, ja erityisesti metsäteollisuuden puuhankinta kotimaasta lisääntynyt. Kuljetusten siirtyminen rautateille ja maantieverkolle on tuonut selvästi esille koko itäisen Suomen tie- ja rautatieinfrastruktuurin jälkeenjääneisyden erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomeen verrattuna. Karjalan rata ja siihen liittyvät poikittaisyhteydet vaativat sekä kehittämistoimenpiteitä ja mittavaa peruskorjausta. Onneksi näiden suunnittelua on aloitettu sekä Karjalan radalla Imatran ja Joensuun välillä että Joensuun ja Kontiomäen välillä. Pidemmällä tähtäimellä myös rataverkon jatkosähköistys Pohjois-Karjalassa ja koko itäisessä Suomessa on tarpeellista, jotta voidaan jatkossakin mahdollistaa vähäpäästöiset rautatiekuljetukset myös lännen ja pohjoisen suuntaan ja henkilöliikenteen jatko nykyisin kiskobusseilla liikennöitäävillä rataosilla.

Rataverkon ja maantieverkon osalta Pohjois-Karjalassa korostuvat jatkossa huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden tarpeet myös ylläpidossa ja kehittämisesä. Maantieverkolla, erityisesti vähemmän liikennöidyllä verkolla korjausvelan määrä on suuri ja se korostuu tällaisella alueella, jolla koko tieverkolla on erityisen suuri merkitys elinkeinoelämän, erityisesti metsäteollisuuden kuljetuksille. Saimaan alueella myös raakapuuun vesikuljetukset ml. uitto, ovat lisääntyneet, mikä on toisaalta hyvä asia esim. päästöjen kannalta. Sisävesikuljetusten kasvattaminen vaatii tulevaisuudessa investointeja sekä aluskalustoon että satamiin, uiton pudotuspaiikkoihin ja niihin johtaviin maantieyhteyksiin.

Lentoliikenne tulee olemaan Pohjois-Karjalan osalta vielä pitkään ainoa kulkumuoto, jolla kolmen tunnin saavutettavuustavoite maakunnan ja pääkaupungin välillä on mahdollinen. Lentoademan merkitys on suuri erityisesti elinkeinoelämälle, varsinkin maakunnan vientiyrityksille. Tämän vuoksi lentoliikenteen jatko on turvattava myös nykyisen ostoliikennesopimuksen päätyttyä ja Joensuun lentoasema on pidettävä osana Finavian lentokenttäverkostoa hallitusohjelman mukaisesti.

PÖHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto